

rozumem zrovna neoplývá, jeho srdce je občas docela zpitomělé, a jak jsem už řekl, je třeba pokládat ho za mrzáka, který lne ke svému nedostatku jako posedlý a svou nejapnost pokládá za úžasnou přednost.

Pietista je vlastně takovým slabošským neznabochem na způsob materialisty, ale navíc má špatné svědomí, a proto formálně přijímá pravé náboženství. Pietista by chtěl, abychom žili o chlebu a vodě, krásné ženy by nechal chodit v šatech nemožného střihu, zakázal by smích a slunce by dal zahalit černým závojem. Pietista je odpůrcem alkoholu. Dobře vím, že se pohoršil už nad mým mottem a ptal se ponuře a nevrle: Jaké to rouhání?! Byl pobouřen tím, že jsem řekl, že Bůh je přítomen i v uzené šunce. Ať raději zachová klid. Uslyší ještě podivnější věci. Slibuji, že naň budu dávat velký pozor a nenechám si ujít žádnou příležitost, abych ho pohoršil. Na atheistu je třeba brát ohled, neboť je hloupý, nevzdělaný, omezený a zaostalý. Šetřit pietistu se však nesluší. Ať nezapomíná, že ho pozorují, a čím důstojněji se bude tvářit, tím více se mu budu smát. Čím více se pohorší, tím více mne pobaví, a navíc mu ani neřeknu proč.

TŘI / Tuto knihu je nezbytné rozdělit na tři části. Nezbytné proto, že každá dobrá kniha se dělí na tři části, totiž dokonalým dělením trojkou, a také proto, že trojka je číslem vína, což má toto rozdělení rovněž naznačit.

První část tvoří metafyzika vína. Je nejen mým cílem, ale také mou ctižádostivou touhou položit v této části základ veškeré příští filosofie vína. Tak jako Kant vyslovuje zásadní myšlenky jakékoliv budoucí filosofie, již lze přijmout nebo s níž se lze konfrontovat, myšlenky, jež už nelze přejít a pokládat je za nevyřčené, chtěl bych já v této části vypsát obecné a věčné ideje metafyziky vína, a přitom se jim vyhnout a tvářit se, jako by nikdy nezazněly.

Vím, že jsem se slovem metafyzika dopustil překročení určitých hranic. To slovo však zůstane skryto, v názvech kapitol se neobjeví. Je to tlak okolností, jemuž nemohu vzdorovat, neboť atheisté jsou podezřívaví i vůči filosofii, což je tak ještě nejsilnější výraz, který snesou. Metafyzika vadí jejich bigotnosti natolik, že kdybych tuto knihu nazval Metafyzika vína, ani by se ji neodvážili otevřít.

První část pojednává o víně jakožto nadpřirozené skutečnosti. Druhá o víně jakožto přirozené věci. Tato část bude mít povahu líčení. Bude se obírat hrozny a jejich různými druhy, různými odrůdami vína, poměrem země a vína i vody a vína, a to se zvláštním zřetelem na naše vína; bere však ohled i na známější vína cizí.

Třetí část tvoří ceremoniel vína. Pojednává o tom, kdy má člověk pít a kdy nikoliv. Jak pít? Kde pít? Z čeho pít? Sám? Ve dvou? S pánem či dámou? — Promluví o poměru práce a vína, vína a procházení se, vína a koupele, vína a spánku, vína a lásky. Obsahuje pravidla toho, kdy pít které víno, kolik, k jakému pokrmu, na jakém místě a jak tyto věci uvádět navzájem v soulad.

Tato část si neklade nárok na úplnost. Spíš touží poukázat na nesmírné bohatství způsobů pití vína a už teď se dožaduje toho, aby byla doplněna o další kapitoly.

Rozdělení na tři části je rovněž v souladu se třemi velkými epochami ve světových dějinách vína. Metafyzická část odpovídá předpotopnímu období, kdy lidstvo víno neznalo a jen o něm snilo. Po potopě zasadil Noe první vinný keř, a tím se otevřela nová epocha světových dějin. Třetí epocha začala proměnou vody ve víno. V této epoše doposud žijeme. Dějiny světa skončí, až z pramenů a studánek začne prýštit víno, až bude pršet z nebe a až se v něj promění jezera a moře.

METAFYZIKA VÍNA

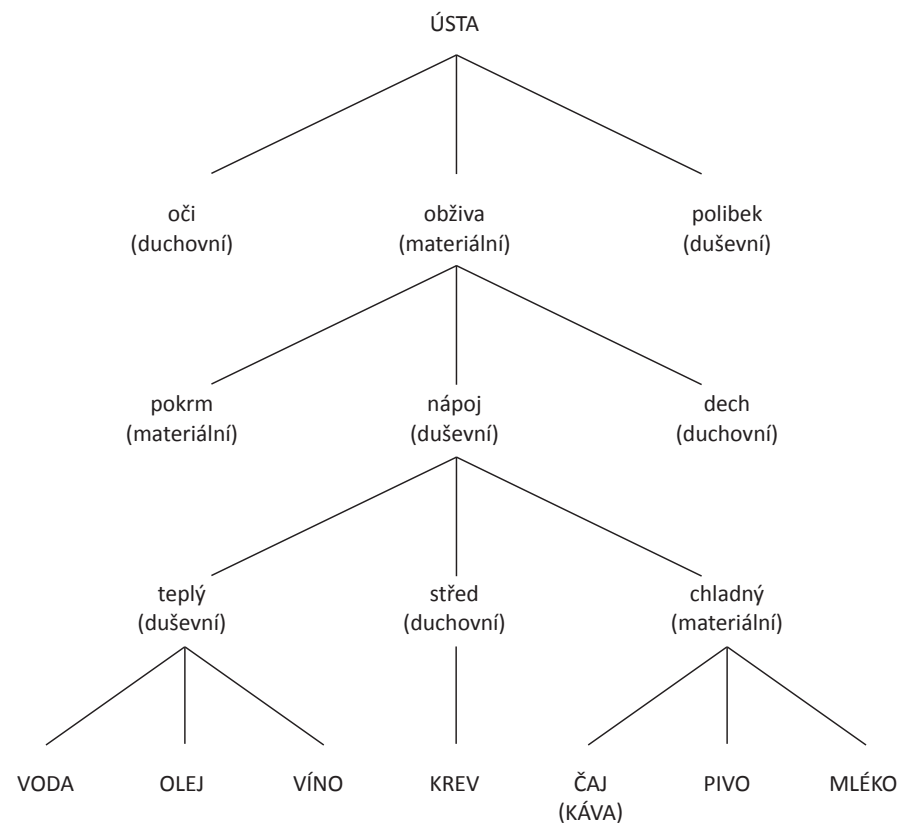
SVĚT ÚST / V mateřském lůně jsme se světem spojeni prostřednictvím pupeční šňůry. Když se narodíme, ústy. Mezi našimi smys-

lovými orgány jsou nejabstraktnější oči. S věcmi, které vidí, nikdy nenavazují bezprostřední vztah, nemohou s nimi srůst. Uši dovolují věcem přijít o něco blíže. Ruka se jich i dotýká. Nos dokonce vdechuje páry věcí. Ústa, která na něco dostanou chuť, to přímo pojmu do sebe. A poznat pravou povahu věci mohou jen tehdy, když ji ochutnám. Ústa jsou zdrojem přímé zkušenosti. Malé dítě, které ještě tuto pravdu zná, dává do úst vše, s čím se chce seznámit. Člověk však na to posléze zapomíná. Přece jen však poznávám člověka tehdy, oslovím-li jej slovy svých úst; zkušenost se ženou jsem získal jedině tehdy, když jsem ji políbil, a za své jsem bral jen to, co jsem snědl. Svět úst je o mnoho bezprostřednější než svět očí, uší nebo ruky, a právě proto je zbožnější, neboť stojí blíže skutečnosti. Proto, jak tvrdí Novalis, existuje hluboká vnitřní spřízněnost mezi požíváním a učením. Proto je naší matkou Země, jež nás krmí cestou našich úst, a tak jsme s ní spojeni tím, co nám dává.

Ústa provádějí tři činnosti: mluví, líbají a jedí. O řeči teď, bohužel, musím mlčet a o polibku také, ač jen nerad. Snad jen tolik: ústa mne bezprostředně spojují se světem a při navazování takového vztahu mohu konat tři činnosti — buď dávám, nebo beru, anebo obojí. Slovem dávám, požíváním beru, polibkem dávám i beru. Slovo směřuje ven, jídlo dovnitř, polibek však ven i dovnitř, jedná se tedy o kruhový pohyb. Jedna činnost ovšem zbylé dvě nevyklučuje, spíše je naopak dotvrzuje, neboť živí-li mne země, pak ke mně mluví, učí mne a zároveň i líbá; když sám líbám krásnou ženu, pojídám ji samu a ona mne, oba se navzájem živíme a učíme, hovoříme spolu, nejčastěji o věcech, na jejichž hloubku slova nestačí.

Obživa je také trojího druhu: člověk jí, pije a dýchá. Zsvěcení velkého učení tradice vědí, že jídlo má úzkou spojitost s tělem; vědí, že nápoji odpovídá rovina duše; dýchání je pak obživou ducha. Ženy používají voňavky, aby zdůraznily svou spiritualitu, muži naopak kouří.

Zatím jsme hovořili o třech činnostech úst a poté o třech druzích obživy. Nyní se dostávám ke třetímu dělení na tři a — jelikož mluví o filosofii vína — ke třem typům pratekutin. Jsou jimi chlad, teplo a střed. Chlad a teplo se ovšem nikterak netýkají teploty tekutin, nýbrž jejich povahy. Jsou tři teplé tekutiny: voda, olej a víno. Rovněž chladné tekutiny jsou tři: čaj (káva), pivo a mléko. Ve středu se však nalézá jen jediný základní mok: krev.

Chce-li pak někdo na základě tradice vytvářet blízké ekvivalenty, může postupovat takto:

KREV	
Slunce — neděle — a — rudá — zlato — 1	
PIVO	
Měsíc — pondělí — c — bílá — stříbro — 2	
VODA	
Merkur — středa — f — žlutá — rtuť — 7	
ČAJ (KÁVA)	
Mars — úterý — g — fialová — železo — 4	
MLÉKO	
Venuše — pátek — e — zelená — měď — 5	
OLEJ	
Jupiter — čtvrtek — d — modrá — cín — 6	
VÍNO	
Saturn — sobota — h — černá — olovo — 3	

Z této tabulky lze vyčíst sedmeronásobný vztah duchovních ekvivalentů tekutin, a sice planet, sedmi dnů týdne, sedmi tónů, sedmi barev duhy, sedmi kovů a sedmi čísel. A je také patrné, že dnem vína je sobota, jeho planetou Saturn, barvou černá, kovem olovo, tónem *h* a jeho číslem tři.

Tento způsob přiřazení se zřejmě leckomu zdá velmi podivný. Proč zrovna tři, Saturn a olovo? Trpělivost. Zanedlouho se ukáže, že celá věc je o poznání zajímavější, než se na první pohled zdá.

HIERATICKÉ MASKY / Kdybych byl ženou, předkládal bych pokrmy s vášnivým zaujetím. Věřím, že mé obložené chlebíčky by byly neobyčejně slavné, neboť harmonii barev a forem citronu, lososa, sardinek, šunky, vajec a petrželky, jíž by se skvěly, by nikdo v celém širém světě nedokázal zkomponovat s takovou ctižádostí. Tabule, již bych připravil pro odpolední čaj, by byla krásnější, než kdyby ji

vymaloval sám Ruysdael. Sklenice s kompoty, cukr, kroupy a drobenka stály by v mé spižírnič jako vojáci v sevřeném útvaru či jako baletky ve figuře a můj prádelník by byl uspořádán tak racionálně a exaktně jako knihovna.

Jsem však muž a tento sklon k vášnivé pedanterii užívám k sestavování tabulek. Trpím předsudkem, že řád je nejen krásný, ale rovněž užitečný. Řádem pak nazývám stav, kdy je vše na svém místě. V tomto duchu jsem sestavil svou tabulku ekvivalentů planet, čísel, tekutin a barev. Chtěl jsem, aby víno stálo na svém místě. Nejdříve však bylo třeba toto místo určit. Pedanti jsou bláznivě zamilováni do krabic a škatulek a celý den dokážou strávit tím, že je znova a znova seřazují podle velikosti, barvy a tvaru, přičemž rozlišují krabičky ze dřeva, z kovu či z papíru, až nakonec dosáhnou naprosto dokonalého systému třídění. Jak jsem už řekl, má tento řád význam nejen estetický, nýbrž také intelektuálně-ekonomický, a to značný (termín intelektuálně-ekonomický není ovšem určen pro vzdělaného čtenáře; užil jsem jej pouze s ohledem na hnidopišské vědátory).

Pravím, že řád naprosto není nesmyslný. Nejen z toho důvodu, že mu my, lidé, přikládáme zvláštní význam. To je druhořadá záležitost. Chtěl bych teď obrátit pozornost na to, že podle učení posvátných věd je planetou této vášnivé pedanterie Saturn, o němž byla před chvílí řeč.

Saturn je planetou zlatého věku. Je vládcem éry, v níž každá věc a každá živoucí bytost zaujímala své místo, a žila proto v nerušené radosti. Vyjadřuji se však špatně. Zlatý věk totiž není historická epocha, nýbrž stav, a proto je přítomen v každé době — záleží jen na tom, existuje-li ten, kdo jej uskuteční. Saturn symbolizuje veliký prvopočáteční řád ráje. A to je důvod, proč tato planeta souvisí s číslem tři, které je číslem míry. Proto také souvisí s vínem, jež pozvedá člověka ze zmatků světa, aby jej znova uvádělo v řád zlatého věku.

Ostatní planety, čísla, tekutiny, tóny, barvy a kovy v tabulce jsou rovněž symboly. A celá předchozí figura není než obrazem svě-

ta stvoření, sestaveným podle exaktního řádu tak jako prádelník či katalog. Řád je klíčem ke světu, říká zaníceně pedant posedlý Saturnem. Uvádím-li věci do pořádku, začíná-li vše zaujímat své místo, obnovuje se přitom smysl světa. Každá filosofie je takovým pokusem o obnovu smyslu. A tu nastává něco zvláště vzácného. Ano, je to vzácné a dochází k tomu tehdy, když vychází najevo, že množství věcí, které se na pohled od sebe liší, je ve skutečnosti pouhé zdání. Vše je totiž jedno. *Hen panta einai*, tvrdí Hérakleitos. Věci se zdají být různé jen tehdy, jsou-li rozkramařeny. Ve skutečnosti je každá věc jen zpřítomněním Jednoho. Je jeho maskou. Vše, co mohu vidět, slyšet, myslet, jíst a pít, čeho se mohu dotýkat, to vše je hieratickou maskou Jednoho. Tón *c* je maskou, která zastírá právě tak jako kouřová clona; zpěv je maskou tak, jako je jí olovo, krev, čtvrtěk nebo žlutá barva. Čí je to maska? Kdo je tím Jedním? Böhme říká, že ďábel nemá tváře, jen larvy.

Tím jsem už vyslovil základní myšlenku filosofie vína. Čím je víno, ne-li hieratickou maskou? Někdo stojí za ním. Někdo, kdo má bezpočet masek a kdo v téže chvíli žije pod maskou Merkura, zlata, tónu *f* a rudé barvy, kdo je současně knihou, hovorem, dívčím smíchem, lorňonem i pečenou kachnou.

Z toho plyne i něco jiného, co bude nezbytné připomenout v zájmu věcí, o nichž budu brzo pojednávat. Neboť koneckonců *Hen panta einai*, čili všechno je jedno, takže v každé věci lze nalézt i všechny ostatní. V krvi je přítomna i neděle i zlato i tón *e*. Je to jako škála, z níž mám rozeznít jediný tón, a přitom se ozve celá stupnice, všechny tóny se rozezpívají naráz a každý zní podle svého příbuzenství s ostatními harmoničtěji a zřetelněji nebo rozplývavěji a tajemněji.

POHÁR VÍNA: SALTO MORTALE ATHEISMU / Každé myšlení se musí odvíjet od smyslů, říká Baader. Pochopil jsem rozumnost jeho rady, a proto jsem započal úvahu o metafyzice vína tím nejsmyslovějším smyslem, který sídlí v ústech. Neboť vše, co mohou

ve víně rozpoznat oči a nos, je bezvýznamné ve srovnání s tím, co dokáží poznat ústa. Ústa o víně vědí nejen to, že je hieratickou maskou, ale také to, čí hieratickou maskou je.

Na základě této úvahy a porovnání musíme přirozeně dospět ke stanovisku, které dává za pravdu přímému životu, a postavit se proti životu abstraktnímu. Abstraktní život žije pouze očima, nanejvýš ušima. Nežije však ústy. Oči a uši jsou proto nástroji exoterických smyslů. Abstraktní člověk ovšem nedůvěřuje ani svým vlastním očím a ušima. Rád užívá termínu smyslový klam a celou věc staví do takového světla, jako by smysly ve své žalostné nedostatečnosti či snad ze schválnosti klamaly. Aby doplnil život postižitelný smysly, vymýšlí si abstraktní člověk strašlivou chiméru, bezbarvé nic bez chuti a bez zápachu, bez tvaru a hlasu. Z něj pak — zejména poslední dobou — dělá vědu, morálku, zákon a stát. Ať už však dělá cokoli, nic z toho samozřejmě nebude.

Abstraktní život je pouhou rozumovou konstrukcí a jeho základem nejsou smyslové zkušenosti, nýbrž takzvané zásady. V moderní současnosti rozlišujeme dva typy abstraktního člověka: scientistu a puritána. Nemusím snad ani podotýkat, že jde o dvě odrůdy ateismu.

Pro scientismus je příznačné, že nezná lásku, ale pohlavní pud; nepracuje, ale vyrábí; neživí se, ale konzumuje; nespí, ale obnovuje biologickou energii. Nejí maso, brambory, švestky, hrušky, jablka, ba ani chléb s máslem a medem, nýbrž přijímá kalorie, vitamíny, uhlohydráty a bílkoviny; nepije víno, nýbrž alkohol, každý týden se váží, a bolí-li jej hlava, pak bere osmery prášky. Pokud jej sužuje průjem z moštu, spěchá hned k lékaři. Rád diskutuje o vzestupu lidského rodu a myslí si, že otázky hygieny nelze vyřešit, neboť kartáček na nehty se dá umýt mýdlem, mýdlo vodou, voda se však už nedá umýt ničím.

Scientista je méně nebezpečnou, nejapnější a komičtější postavou ateismu. Puritán je naopak agresivní člověk. Sílu k útoku mu

dává myšlenka, že našel jediný správný způsob života. Puritánem může být kdokoliv bez ohledu na to, zda je materialista či idealista, buddhista či talmudista, neboť puritánství není světový názor, ale povaha. Vyžaduje dvě věci: tupé, úzkoprské stanovisko, opřené o slepou víru v určité, předem dané principy, a zákeřnou posedlost bojem za tyto principy. Pravá síla puritánů spočívá v jejich zoufalém atheismu. Upálili by každou nadprůměrně krásnou ženu, každý tučnější nebo sladší drobek jídla by raději hodili prasatům a toho, kdo se umí smát, by odměnili doživotním žalářem. Nic nenávidí víc než víno; lépe řečeno, ničeho se víc nebojí.

Puritán sám je člověk abstraktní. Nemilosrdný. Atheisté mívají větší potíže se srdcem než s rozumem a puritán je naprostý srdeční invalida. Světové dějiny mu vděčí za nejkrvavější bitvy a nejsurovější revoluce. A to vše jen proto, že si, chudák, místo Boha našel principy. A ví to. Ví, že je zoufalý. Ví, že to tak nejde, přesto však pokračuje v této podivné praxi. Kdyby se tak jednou přišel podívat na zabijačku, okusil tam skvěle připravené kotlety, jitrnice, čerstvou klobásku, pojedl by ještě papriky naložené v octě, cibuli, kobližky s meruňkovou marmeládou a pak vypil dvě lahve vína ze Szekszárdu, bylo by jej lze ještě zachránit. Není však moci, která by jej k tomu přiměla.

Vědomí, že život nabývá svého významu a váhy pouze tehdy, když jej obětujeme, je vrozeno každému z nás. Život je úspěšný, pokud jej obětují. V případě střízlivého a seriózního člověka se ten úkol vyřeší sám od sebe v okamžiku, kdy dá svůj život Bohu k dispozici. Atheista se však bojí. Bojí se ovšem bezdůvodně, protože i on jej bude muset obětovat. Nakonec jej také obětuje, avšak nikoliv přirozeně Bohu jako Ábel, nýbrž nějaké bezvýznamné hlouposti. Sobě? Kdyby jen tak! Rozkoším? Moci? Bohatství? To by bylo bláhové, dalo by se tomu však ještě porozumět. Puritán se obětuje pro nějaký princip. Lidstvo!, řekne. Nebo: Svoboda! či Morálka! Případně: Budoucnost! Pokrok! Co je však svoboda, humanismus a budouc-

nost? Náhražky Boha. A co se skrývá za tím sebestarostným šílenstvím, hrozivým už pouhými svými rozměry? Vědomí vlastního zoufalství. Zoufalec ví, že něco nejde, a přesto to tak dělá dál. Ví, že je nešťastný blázen, a přesto trvá na svém. Proto je přísný, proto je podrážděný, proto je bojovný, proto je temný, proto je protivný a proto je agresivní, neboť je zoufalec. Nejde mu to, a přesto to dělá dál. Ví, co dělá, odmítá si však sám pomoci, a tak je ještě zoufalejší. Ještě zoufalejší, abstraktnější, podrážděnější, protivnější, zákeřnější, podezíravější a temnější. A pořád v tom pokračuje. Nešťastník!

Scientistou se nemá cenu příliš obírat. Navzdory svým vrtochům a pověrám je to celkem neškodný člověk. K puritánovi je však třeba přistupovat velmi obezřele. Podle mého mínění existuje pro něj jediný lék: víno. To ostatně platí i o pietistech. Neboť puritán je terorizujícím pietistou, pietista však ufnukaným puritánem. Pietista krotí očima a tváří se jako svatoušek. Tajně sbírá obscénní obrazy, pije jen tehdy, když ho nikdo nevidí, a nejspíš pálenku, protože si myslí, že to je největší hřích. Proto přitom zalézá do té nejhorší díry. Pietista žije tak, že se zdí jeho pokoje neustále rdí hanbou. Zdi pokoje puritánova jsou naopak voskově žluté jako tváře mrtvol, neboť puritán si netroufne podřeknout se ani tehdy, když je sám. Jedině ve svém nitru! Ubožáku, jaká milost tě může zachránit, ne-li víno?

ODBOČKA ESCHATOLOGICKÁ / Lidé si občas myslí, že příčinou všeho zlého je hřích. Za hřích pokládají lež, krádež, podvod, loupež, vraždu a smilstvo. Jejich nevědomost jde tak daleko, že proti hříchu přijímají neobyčejně bombastické zákony, v nichž vyhrožují i šibenicí. Přestože jsou tyto zákony staré tisíce let, dosud nevedly k žádnému výsledku.

Proti takovému všeobecně rozšířenému způsobu myšlení bych tu tedy rád protestoval. Po důkladné úvaze mohu říci, že příčinou zla není hřích. Příčina zla je hlubší. Je to špatný postoj. Hřích je pouhým důsledkem špatného postoje. Tím spolu s apoštolem Pavlem

považují otázku zákonů a morálky za vyřízenou a původ veškeré lidské činnosti hodlám založit na náboženství jakožto fundamentu. Nedělám to svévolně či snad proto, že bych na tuto myšlenku připadl sám. Nikoliv. To bylo privilegiem tvořivých eschatologů v okamžicích zrodu jejich náboženství, jak říká jeden náš současník. Dělán to proto, že podle mé zkušenosti zákon a morálka zastavily hřích přinejlepším jen zdánlivě, ale jeho podstatu nevyhlédly. Kořen hříchu, a tedy i pramen zla, tkví podstatně hlouběji, než aby jej mohly morálka a zákon postihnout. Viny postižitelné trestním zákoníkem jsou jen konečnými následky špatného náboženského postoje. Už jsem řekl – a opět to tu zdůrazňuji – že každý člověk musí mít nějakou víru, neboť nevěřící člověk neexistuje. Nevěřili někdo dobrou vírou, věří špatnou. Ze všech špatných věr nejhorší je ateismus.

Podstata vyplouvá na povrch až teď. Špatné náboženství není následek špatného postoje. Právě naopak, špatné náboženství je už samo sebou špatným postojem. A tento špatný postoj je zdrojem a pramenem všeho zla. Především je pramenem morálních chyb, kupříkladu marnivosti, závisti, chamtivosti, opovážlivosti, chlubiivosti a nevkusů. Je však rovněž pramenem a zdrojem hříchů, jež potírá trestní zákoník, krádeže, podvodu i vraždy.

Takzvané hříchy jsou jen poslední konsekvencí špatného náboženství. Avšak ony takzvané morální chyby jsou rovněž jen následky. Čeho? Špatného postoje. A špatné víry. Co je zapotřebí udělat? Přijmout přísný zákon? V žádném případě! Ten by mohl postihnout jen důsledky, nikoliv příčiny. Vychovávat k morální sebekázní? Provozovat askezi? Pěstovat sebemrškačství? Ne, stokrát ne. To jsou přece rovněž pouhé důsledky. Musí se změnit jednání. Ze špatné víry udělat dobrou. Tomu však neučí ani zákoníky, ani právníci, soudci, králové, ani kněží, moralisté a satirici, avšak ani výlupkové všech ctností, tedy kazatelé a misionáři, nýbrž jedině tvořiví eschatologové v okamžicích zrodu svých náboženství.

Ať se nikdo nepodivuje tomu, že zlo hraje v lidském životě tak velkou roli. Zlo je jediný úkol, který nám připadl k vyřešení. Na samém počátku spáchal člověk první hřích. Víme už, v čem ten hřích spočíval. Netýkalo se to v nejmenším žádného zákoníku. Nebylo by to možno odsoudit ani na základě té nejprísnejší mravouky. Proč? Protože prvním a vůbec nejhlubším hříchem, tím nejhorším zlem, byla špatná víra, špatný postoj. V onu chvíli dostal člověk křeč. Bible ji nazývá prvotním hříchem. Od té doby tuto křeč, to, co se událo v základech naší bytosti, v náboženském postoji, neseme všichni v sobě. Neboť ten šok je dědičný. Náš vlastní špatný postoj nás rozčiluje a rozhřešení hledáme bezhlavě. Ani potopa jej z nás nedokázala vyplavit. Společně s duhou se však objevil také nápoj rozhřešení. Víno můžeme chápat jako jeden z nejslavnějších aktů milosti. Víno snímá hříchy.

Máme víno! Ten prokletý šok můžeme sejmout. Víno nám vrací prvotní život, ráj, a ukazuje nám, kde se ocitneme při té poslední slavnosti světa. Tento most mezi prvními a posledními dny snese člověk jedině ve stavu vytržení. A tímto vytržením je víno.

OLEJE / Víno je hieratickou maskou. Dříve to věděl každý člověk a každý národ. Rozluštěním hádanky, kterou nám tato maska klade, je poznatek, že právě ona zprošťuje člověka křeče zla. Dionysos lysios, spasitel bůh vína, říkali Řekové. Tím jsem se však podstaty věci dotkl jen letmo. Jen letmo jsem naznačil, že víno má božskou tvář. Víme však, že neexistuje obecné víno, stejně jako neexistuje obecný člověk. Existuje Jan, Pavel, Bartoloměj, Karel, Ludvík, máme Šárku, Barborku, Aničku a Markétu. A jsou vína ze Somló, z Pannonhalmy, z Aráce a z Kisköröse. Navíc má každý ročník, každý vinař a každý sud své víno. Všechna vína náležejí jedinému božství, ale každý druh má svého génia. Tito géniové jsou rovněž masky. Masku rozeznají ústa. Existují velmi nadaní lidé, vynikající koštěři, kteří je dokážou jistotně rozpoznat. O několika pravidlech

takového rozpoznávání se teď zmíním jen tolik, kolik je bezpodmínečně třeba na tomto místě říci.

Z tabulky hieratických masek si jistě všichni ještě pamatují, že víno patří mezi teplé nápoje a že jeho nejbližšími příbuznými jsou voda a olej. O vodě mluvit nebudu, neboť je — pokud je to vůbec možné — ještě slavnější než víno. A o oleji řeknu jen to, co je nezbytné pro porozumění vínu.

Předpokládám, že všichni vědí, že víno se připravuje z révy. A réva je rostlina. Rostliny pak jsou nejskvělejšími stvořeními světa. Virginia Woolfová tvrdí, že má raději lidi než rostliny. Kdyby se mne někdo zeptal na totéž, nemohl bych odpovědět tak rychle a s takovou jistotou. A jelikož myslím na to, že největší harmonii cítím v lese, na zahradě a na louce, řekl bych asi, že spíš rostliny než lidi.

V prvotním stavu stvoření, v zahradě ráje, střežily právě rostliny nejjemnější a nejprchavější oleje světové spirituality. Každá rostlina je vlastně anděl, a tedy génius. Tohoto maličkého daimóna lze poznat podle tvaru, barvy, květu či ovoce, nikoliv však přímo, ale jen abstraktně, tak jak to dokážou oči. Přímou zkušenost o živé rostlině získává jedině nos, neboť o tom nejhlubším, co se v ní skrývá, podává svědectví olej, který v ní žije. Tajemstvím rostlinné bytosti je vůně. Od dětství jsem se seznamoval na svých procházkách s rostlinami tak, že jsem utrhl lístek, rozemnul jej v prstech a pak k němu přivoněl. Tak to dělávám ještě dnes, ale nepovědomé vůně už nenalézám. Znáám mátu, mateřídoušku, bolehlav, zeměžluč, rozmarýn, bazalku, celer, řebříček, chryzantému a bobkový list, a znám i ji, nejmilejší vílu svého srdce, skvělou levanduli. Troufám si o sobě tvrdit, že v našem klimatickém pásmu — a snad i ve Středomoří, kde jsem už tolikrát byl — neexistuje rostlina, jejíhož génia bych neznal osobně.

Když jsem se dostal až sem, neopominu příležitost připomenout pietistům a puritánům několik důležitých věcí. Tito lidé znají ženy

jen abstraktně, očima a ušima, a proto s nimi mají jen sotva přímou zkušenost. K přímému doteku se dostanou jen málokdy. Má-li někdo o tyto věci hlubší zájem, necht' si přečte příslušné pasáže v knize D. W. Lawrence. Pak si učiní jistou představu o tom, jaké poznatky získává o ženském těle ruka. Sám se odvážím jít ještě dál než Lawrence. Tvrdím, že právě tak jako v případě rostlin se tajemství žen skrývá ve vůni jejich těla. Tato vůně se jeví z dálky, z abstraktní vzdálenosti jako jednoduší. Když však člověk přistoupí blíže a ponoří se do detailů, pozná, jaký je rozdíl mezi vůní šije, kořínky vlasů, zápěstí a ramen. Ženské tělo je podstatně bohatší na éterické oleje než tělo mužské, a proto je lehčí, řidší, obsahuje více géniů a je spirituálnější. Kouzlo ženy je přímým následkem tohoto nesmírného bohatství různých olejů. Kdo chce získat co možná nejvíce přímých zkušeností v oblasti olejů, ten nemůže ani v nejmenším opomíjet ženy. Jen ať vdechne vůni ženských rtů a pokusí se charakterizovat to, co cítí: čtveráctví, klepy, výzvu, svod, cukr, opojení, okouzlení, oheň, vír, záři, zparchantělost, jed, podlost, rozkoš. Jsou to všechno nepatrní géniové, kteří sídlí ve vůni rtů.

Osobně mám nejraději tři zóny. První jsou rty a ústa, o nichž jsem už mluvil (nejraději mám však koutek úst, který je o poznání kořenitější nežli střed rtů). Druhou je vnitřní ohbí kolena. Ať už je to hloupost či nikoliv, tvrdím, že žena je ženou nejvíce právě v tomto místě. Proč? Nevím. Tady, ve vnitřní jamce kolena, voní mimořádně horké oleje. Třetí a nejvoňavější zóna, která je nejbohatší na kořenité oleje, se nalézá na vnitřní straně stehna nad kolenem, tam, kde je kůže nejjemnější a nejhladší. Centrum vůně leží asi čtyři až pět prstů od kolena. Často jsem si po silném zážitku této vůně sliboval, že napíšu celou knížku o této nejprovoněnější a nejkořenitější, sotva dvě dlaně velké části vesmíru. Bytost ženy se právě v ní rozvíjí v největší možné míře. Odvážil bych se říci, že ji pokládám za měřítko a charakter její erotické inteligence. Cítím-li tuto vůni, vím, kolik spirituálních milostných olejů má, jakým hoří plamenem, jak

svítí, jak je horký, jaký vydává kouř, zda bílý, fialový, modrý, růžový, žlutý či zlatý.

Lidem, kteří berou sebe i život vážně, bych ovšem nic takového nemusel vysvětlovat. Ti to vědí sami. To vše je určeno pietistům a puritánům. Je to varování, aby opustili abstraktní cesty a brali věci vážněji. Zjistí, že neexistuje žena (ledaže by i ona byla abstraktní, nebo také a většinou proto, že postrádá půvabu a tím už, chudák, vypadává ze hry), která by se nestala ráda předmětem takových výzkumů a čím jsou tyto výzkumy podrobnější, důkladnější, zdlouhavější a zásadnější, tím raději.

Teď už lze snadno uhodnout, co chci říci o víně. Každé víno je jedinečné. V každém víně (druh, ročník, oblast, půda, stáří) žije neopakovatelný a nenapodobitelný, svérázný génus. Génus je zmaterializovanou figurou oleje. Maskou. Každá část ženského těla má naprosto specifickou vůni, nezaměnitelnou s čímkoliv jiným. Proč? Protože v ní žijí nejrůznější daimóni.

Víno je nápoj, jenž obsahuje spirituální oleje. V každém víně sídlí malý anděl. A když člověk víno vypije, neumírá, ale dostává se mezi nespočetné víly a anděly žijící v jeho nitru. Pije-li člověk, vítají malého přicházejícího génia ostatní tichým zpěvem a deštěm květů. Daimón je očarován a téměř plane radostným nadšením. V člověku se tak rozmáhá oheň radostného nadšení, a to okouzluje i jeho samého. Nelze se mu bránit. A proto tvrdím, že pohár vína představuje salto mortale atheismu.

EPILOG K METAFYZICE VÍNA (APOLOGIE) / Všechno, co jsem si přál říci o metafyzice vína, už zaznělo. Načrtl jsem, opíraje se o tradici, základní souvislosti vína a pak jsem pomocí rozlišení abstraktního a přímého života vyložil v jedné kapitole podstatu smyslových vjemů, které mají původ v ústech. Vytvořil jsem teorii hieratických masek a stanovil místo vína ve světě. Nic z toho nelze měnit ani v rámci staletí. Kdokoliv bude v budoucnu psát o víně,

vrátí se nutně k mé teorii. Svou teorií o božství a o géníích vína jsem vytvořil most k přírodě. Než se však pustím k výkladu o povaze vína, rád bych ještě něco vysvětlil těm, pro něž jsem tuto knížku psal.

Vím, že se každý ateista pohoršil nad tím vyzývacím tónem, jehož jsem si troufl užít na prvních stránkách této knížky. Čím více četl, tím větší bylo jeho pohoršení a na některých místech si téměř vyprošoval ten pohrdavý výraz. Nakonec se musil upokojit myšlenkou, že autor se jen povýšeně chová, aniž by na to měl morální nárok. Hned se v něm však probudilo podezření a začalo mu vrtat hlavou, jakým právem jej autor označuje za duchovního mrzáka. Kde se v něm bere ta troufalost k tomu, aby jej litoval, nazýval jej hlupákem, idiotem, invalidou, ba dokonce sprostým pitomcem? Jaká neurvalost v jeho mentorském tónu! Jak si vůbec dovoluje dávat rady a mluvit s ním svrchu jako s nějakým školákem?

Nejvíc jej asi mrzelo, že místo patetického kázání se mu dostalo čehosi naprosto jiného.

No prosím, je-li tomu skutečně tak, jak se ateista domnívá, potom žádám na tomto místě rozhněvaného čtenáře za odpuštění a prohlašuji, že jsem nechtěl nikoho urazit. Dovolte mi, abych se ospravedlnil a na všechna nadhozená obvinění odpověděl stručně ve dvou bodech.

Za prvé: Nechtěl jsem ani v nejmenším užívat povýšeného tónu, a to z toho důvodu, že to zakazuje samo náboženství. Člověk, který se chová povýšeně, je ve výhodě vůči ostatním jen zdánlivě. Takové jednání náboženství nepřipouští. Myslím, že to, co ateista pokládal za povýšenost, bylo spíše skutečnou převahou. Tu jsem však nebyl ochoten zakrývat. Jde tu totiž o pravou převahu, která není jen mou převahou nad ním, nýbrž obecně převahou každého člověka dobré víry nad člověkem víry špatné.

Tím jsem však odhalil něco velmi podstatného. Mělo by to být bývalo odhaleno už dávno a ani nevím, proč to neudělali přede mnou jiní, třeba zasvěcenější odborníci než já. Tím zjištěním je fakt,

že člověk dobré víry je za všech okolností nutně ve výhodě oproti člověku víry špatné. Je na tom lépe na poli inteligence, citu, srdce, důstojnosti a navíc (a to je můj objev) je na tom lépe i z hlediska přímého prožitku života.

Není tudíž třeba, aby se člověk dobré víry povyšoval. Vždyť má vzhledem k svému stavu stejně navrch. Muselo jednou vyjít na světlo, že křesťanství není pomyslná, nýbrž skutečná převaha. Muselo vyjít na světlo a nalézt výraz to, co existovalo od nepaměti a co bude trvat věčně.

Konečně vůbec nechápu, v čem by měla spočívat ona halasně zdůrazňovaná převaha ateismu s výjimkou té, o níž už byla na začátku řeč, tj. krom případu uchvácení moci násilím. V závorce pravím: Za trvalou existenci takové moci nedám ani groš. Jak se jen mohla rozšířit ničím nepodložená domněnka, že ve sféře inteligence, schopnosti vychutnat život, myšlení, smyslu pro praxi, ducha-přítomnosti a humanity stojí ateista nad člověkem náboženským? Třeba nikdy nešlo o převahu, jen o hrubou neotesanost, již ateista poděsil náboženského člověka. Ateistova sláva však trvala jen do této chvíle. Jen do té doby, než se konečně objevil někdo, kdo se ho nezalekne. Teď, když byla demaskována jeho falešná převaha, změní se jistě i celá situace.

Za druhé: Zesměšnil jsem ateistu? Označil jsem ho za idiota? Nazval jsem jej invalidou? Nemohl jsem ho zesměšnit, směšný přece už byl! Ani za idiota jsem jej nemusel prohlašovat: vždyť šlo o věc, kterou nebylo možno dále před veřejností tutlat. Svou násilnou nestoudností, sobeckou nesnesitelností, vírou v peníze a velkohubým chvástáním budí dosud ateista zdání, že je všemocným pánem světa, nejchytřejším tvorem, vítězem, silným, schopným a neporazitelným člověkem. Teď však vyšlo najevo, že nic z toho není pravda. Spíš naopak.

Chápu, že poznání této skutečnosti je pro ateistu velmi trpké. S tím však nemohu nic dělat. Jediné, co mohu učinit, je vylíčit mu

jeho příšernou situaci plnými barvami a ukázat mu pravou cestu. To je úkol, jež jsem na sebe vzal, a s tímto pocitem otevírám druhou část této knihy.

VÍNO JAKOŽTO VĚC PŘIROZENÁ

VÍNO A IDYLA / Jednou z největších zkušeností, kterou jsem si přivezl ze svých cest, bylo poznání, že existují země vína a země pálenky. Podobně existují národy vína a národy pálenky. Národy vína jsou naplněny génem, národy pálenky, nejsou-li už všechny přímo atheistické, tedy se alespoň kloní k modlářství. Slavnými národy vína jsou Řekové, Dalmatinci, Španělé, Etruskové; pravé vinařské oblasti však osídlili Italové, Francouzi a Maďaři. Tyto národy netrpí takzvanou dějinnou ctižádostí, netouží po tom, aby spasili ostatní, třeba s puškou v ruce. Před abstrakcí je chrání víno.

Národy vína nežijí v tradici světových dějin, nýbrž v tradici zlatého věku. Tento postoj způsobují nejdůležitější složky vína, takzvané oleje-idyly. Země vína a vinařské oblasti jsou vždy idylické. Procházej se po vinnicích Aráce nebo Csopaku, zajdi na vinnice badaconyjské či na vrch sv. Jiří, abych už nemluvil přímo o sopce Somló, toulej se mezi zahradami kiskörösskými a csengödskými a o všem se můžeš přesvědčit sám. Cestičky, lemované něžnou travou, crčí mezi vinnicemi jako tiché potůčky. Před vchody sklípků stojí ohromné ořechy a poskytují poutníkovi chladivý stín i v největším vedru. Jsou to taková místa, že by se na nich člověk kdekoli zastavil, usedl, spočinul a řekl si: Tady chci zůstat. A aniž by to zpozoroval, zastihla by jej tu i smrt.

O těchto věcech jsem přemýšlel v Szegedě a tam jsem si také připravil, tehdy jen pro svou soukromou potřebu, staré a prosté rozdělení: jsou vína z rovin a vína z krajů hornatých. Rovinaté víno je čilejší, ale řidší, méně náročné a chudší na oleje. To není nutně hana. Znamená to jen tolik, že bych se s takovým vínem neoženil.

Z toho stálého nedostatku dráždivých olejů bych byl nešťastný. Kdo však nemá rád větší napětí, což lze jistě pochopit, může žít i s takovým vínem.

Na to všechno jsem přišel v kouzelném Szigligetu, nahoře na kopci. Pode mnou zahrady, pod nimi dál Balaton, vedle mne v čutoře víno, a když se začala úvaha hatit, pil jsem. S tím se člověk už rodí. Mám rád ta vína z krajů hornatých, která se narodila vedle vody. Voda je praotcem, v němž jsem se zrodil, a proto její přítomnost potřebuji ve všech věcech. Proto je mi vzdálenější Hegyalja, a naopak bližší mi je Badacsony, Csopak a Arács. Ale i tu jsou výjimky. Třeba Somló. Protože víno ze Somló je oheň, vždyť se narodilo na sopce. Vedle Somló není žádná voda. Zdvihá se prostřed obrovské prázdné plochy a má tvar koruny. Ze všech našich vín je pro mne víno ze Somló non plus ultra. Hned vysvětlím proč.

Rozlišuji vína plavovlasá (bílá) a tmavovlasá (červená), vína mužská (suchá) a vína ženská (nasládlá) a navíc podle tónu sopránová, altová, tenorová a basová a podle počtu a vztahu hlasů jednohlasá, polyfonická a symfonická. Občas také dělím vína na solární, lunární a astrální. Na víno lze snadno aplikovat nejrůznější způsoby klasifikace. Existují například vína logická a mystická, vizuální a akustická, tekoucí zprava doleva či zleva doprava a tak dále až do nekonečna. Každé víno totiž staví člověka před úkol nové klasifikace. Takže víno ze Somló je podle mne solární baryton, zároveň však symfonické, plavovlasé mužské víno, které obsahuje nejvyšší tvořivý spirituální olej, a to ještě ze všech našich vín v té nejvyšší koncentraci a čistotě. Proto si myslím, že navzdory charakteru vína jakožto společenského nápoje, který odhaluje svou podstatu jen tehdy, pije-li se ve společnosti, je víno ze Somló vínem samotářovým. Je natolik prostoupeno opojnými oleji stvoření, že se smí pít jen v dostatečně hluboko ponořeném, nadobro ztichlé a vyrovnané samotě. O víně ze Somló (mám na mysli původní, pravé, skoro bělozlaté, suché a ohnivé víno ze Somló, které dnes už není jen tak k mání) bych chtěl ještě poznamenat, že pokud

vína z krajů hornatých padnou většinou spíš lidem po čtyřicítce než mladším, pak je víno ze Somló nápojem starců. Vínem moudrých lidí, kteří porozuměli tomu nejvyššímu poznání, totiž jasu a vyrovnanosti. Jedna velmi osobní věc, kterou píšu proto, že je výsledkem mého rozjímání v Szigligetu: V hieratické masce vína ze Somló jsem cítil závratnou blízkost tohoto zralého jasu a moudrosti, onoho intenzivního tvůrčího opojení, jemuž svět vděčí za svůj zrod.

HROZNY, VÍNO, DRAHOKAM A ŽENA / Je zvláštní, že hrozny a víno si vzájemně ani zdaleka neodpovídají. Z chutných hroznů se nepřipravuje vždy to nejlepší víno. Nemám teď na mysli samozřejmě hrozny chasselas, tj. běžně dostupné stolní odrůdy, o nichž nelze říci nic, co by bylo z mého hlediska podstatné. Přál bych si promluvit o ušlechtilém Afuz Ali, o královně vinic Mathias Jánosné a snad i o muškátu ottonelu či o králi všech rév, černém muškátu hamburském. S výjimkou muškátu ottonelu jsou to pro přípravu vína zcela nevhodné druhy. Dobré víno se vyrábí z hroznů, jež jsou z kulinářského hlediska poměrně bezvýznamné. V Somló jsem jednou ochutnal hrozen ze starého a slavného vinného keře. Ačkoliv byl na pohled krásný, zelenobílý, velký, s kulatými bobulemi a průsvitně opálovým, až skelným povrchem, jeho chuť nebyla nikterak zvláštní. Ve Středomoří jsem často pozoroval, že dobré víno vzniká z bezvýznamných odrůd révy. Jednou jsem se doopravdy ulekl. Na vinném keři visely řídoučké hrozny s bobulkami ne většími než hrášek. Je nemocné, ptal jsem se. Ochutnal jsem je, byly docela sladké, ale chutnaly tak trochu jako cikorka. Slupku mělo silnou a tuhou. Dalmatinec vedle mne se však jen strašně smál. Vzal víno a nabídl mi je. V tu chvíli mi došlo, oč je pití erotičtější než jídlo. Pití je nejbližším příbuzným lásky. To víno totiž bylo jako tekutý polibek.

Teď bych rád něco řekl o jedné ze svých nejkrásnějších meditací o víně. Došlo k ní u zahrad v Berény. Seděl jsem vedle sklípku na kamenné lavičce pod velkým ořechem a díval se na jezero. Naproti

se tyčily Badacsony a Gulács, vršky Révfülöp a Szigliget. Bylo horké odpoledne. Ráno jsem se koupal v Balatonu, pak se naobědval a po malém odpočinku si vyšel ven číst. Knížka však ležela netknuta vedle mne a já jen zíral do léta. Hrozny na keřích už dozrávaly. Tady ryzlink. A tam silván. Tamhle muškát ottonel. Rulandské, bílé jak med, portugal. Jak je podivuhodné, pomyslel jsem si tenkrát, že ta různorodá inkognita jsou vlastně jen oním Jedním, přestože jejich cena spočívá především v tom, že je každé z nich nenapodobitelně jen sebou samým a ničím jiným. Hrozny a vína jsou jako drahokamy. Jsou zjevením onoho Jednoho. Každé je jen jeho další spirituální esencí. Začal jsem tedy přiřazovat smaragdu, rubínu, topasu, amethystu, karneolu a diamantu odpovídající vína. Nepopírám, že při této práci mi byla největší pomocnicí žena. Ostatně jako vždy, když jsem uvažoval o nevyčerpatelných rozmanitostech spirituálních esencí. Ani drahokamy nejsou ničím jiným než ženami a dívkami, nepoznanými tvářemi zjevení, jež si ponechaly jen jedinou vlastnost své krásy, totiž trpytivý půvab. To je jejich kouzlo. Ne však kouzlo ve smyslu kejklířském, nýbrž kouzlo v duchu přírodní magie. Je to kouzlo, které se v nich skrývá a je jejich pravou podstatou. Kdybych mohl, extrahoval bych duchovní podstatu z nějaké krásné dívky, čistil ji, zahušťoval, destiloval, filtroval a posléze krystalizoval, až bych se dostal k její nepomíjivé a koncentrované esenci. Z každé krásné ženy by se tak dal vyrobit drahokam. Nebo víno – v tom případě bychom ji však nesměli krystalizovat, nýbrž rozpouštět. Drahokamu bych užil tak, že bych jej zasadil do zlata a jeho esenci čerpal očima. Víno přirozeně tak, že bych jej vypil. Žalm přeci také říká: Okuste a vizte. Samozřejmě by bylo nejlepší, kdybych mohl, kdykoliv se mi zachce, proměnit drahokam v ženu, potěšit se s ní, opět ji proměnit ve víno a vypít, pak by z ní vznikl znova drahokam a nikdy by se nevyčerpala. Měl bych ženu safír, ženu amethyst, perlu a diamant, rovněž tak ženu smaragd a topas i odpovídající vína.

Hlavní tvrzení mé anatomie opojení je toto: kořenem všech opojení je láska. Víno je láskou tekutou, drahokam krystalizovanou a žena sama je živým zážitkem lásky. Přidám-li k těmto třem ještě květiny a hudbu, zjišťuji, že láska se trpytí v barvách, zpívá, voní a žije a dá se jíst i pít.

Alchymisté tvrdí, že drahokam není nic jiného než čistá duchovní bytost neboli anděl, bytost, jež žila v původním stavu stvoření a kterou člověk svým smrtelným pádem strhl s sebou do světa hmoty, takže zkameněla. Trpytící se čistotu si však nenechala vzít ani jako kámen. Tato teorie souhlasí s mou teorií duchovních olejů, géniů žijících ve vínech a hroznech.

Tak jsem seděl a meditoval v zahradách u Berénye, a když jsem se při západu slunce vydal na cestu domů, podařilo se mi zakončit ono plodné odpoledne radostnou pointou. Zahlédl jsem totiž u cesty révu zvanou nova. Nejprve jsem se zarazil. Jaký ta bude asi drahokam? A hned poté jsem pochopil, že víno je úplný svět a jako v každém úplném světě, třebaš i v ženě, je v něm místo i pro zlo, podlost a temné peklo a že to tak musí být. Hrozny nova i kousavé, zapáchající jakobyvíno, jež se z nich vyrábí, není než ďábovým pokusem o výrobu vína. Nikdy více podobně neúspěšný pokus! Nova je vínem puritánů, pietistů, starých panen a mládenců a také chamtivých, lakomých, závistivých a zlých lidí. Zdravý člověk, ucítí-li jeho odporný zápach, zacpe si nos, a ochutná-li jej náhodou, pak začne bezhlavě prskat a křičet, dokud si nějakým řádným nápojem nevypláchne ústa. Pravím, že ďábel záviděl Stvořiteli víno a rozhodl se, že je začne vyrábět také. Přimísil k němu však svou prožluklou chamtivost, pomstychtivost, hněv, drzost, úšklebky, zbabělou zákeřnost, komické mrzáctví, všechny možné nejapné oleje a učinil je neobyčejně plodným. Novy se skutečně urodí dvacetkrát více než ušlechtilých rév. Komu však? Přece chamtivcům a lakomcům, pro něž je důležité jen to, aby měli víc a víc a víc.